

Назар Кісь

ORCID: 0000-0003-4143-1862

(Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Instytut Ukrainoznawstwa
im. I. Krypkiwicz, Lwów, Ukraina)

«Наш цісар». Образ Франца Йосифа в львівській пресі – еволюція від «переможця над повстанцями» 50-их років XIX століття до «доброго батька» початку XX століття

„Nasz cesarz”. Wizerunek Franciszka Józefa w prasie lwowskiej. Ewolucja od „zwycięzcy buntowników” z lat 50. XIX wieku do „dobrego ojca” początku XX wieku

Artykuł analizuje zmiany wizerunku cesarza Franciszka Józefa I na łamach lokalnej prasy lwowskiej. Za punkt odniesienia przyjęto wizyty Franciszka Józefa we Lwowie. Było ich pięć i pozwalają one prześledzić przemianę od monarchy absolutnego połowy XIX wieku do „naszego ojca” na początku XX wieku. W tekście ukazano jak postęp gospodarczy i technologiczny, liberalne reformy, emancypacja, rozwój projektów narodowych Ukraińców i Polaków, a także inne osiągnięcia drugiej połowy XIX wieku, wpłynęły na kształt osobistej historii cesarza, który nawet w czasach szerzenia się nacjonalizmu, uosabiał państwo i ojczyznę – ziemię, na której panują Habsburgowie.

Słowa kluczowe: Franciszek Józef, cesarz, wizyta, rytuał, wizerunek.

Імператор Франц Йосиф відвідував Львів п’ять разів¹. З нагоди його візитів у газетах друкувалися різноманітні панегірики, поети складали спеціальні вітальні кантати, кожен крок монарха детально описувався у пресі. Все це формувало образ цісаря, який мали засвоїти піддані імперії. А крім того, щороку святкували день його уродин, іменин та річниця коронування.

З іншого боку, існувало не лише те, що влада хотіла сказати населенню про монарха. Існувало і саме населення, що складалося з численних

¹ Н. Кісь, Цісар прибуває [онлайн], Центр міської історії. Інтерактивний Львів, 2020, Режим доступу: <https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/kaiser-visits/>

національних та соціальних груп, які акцептували інформацію влади та по-своєму на неї реагували. І це також відображалось в газетах, адже місцева преса в ті часи – це ще й важливий інструмент «показати себе» світові, донести свої ідеї та трактування до сторонньої аудиторії.

За більш ніж пів століття правління Франца Йосифа суспільство сильно змінилося, відповідно змінювався і образ імператора. Найкраще цю еволюцію можна прослідкувати на прикладі цісарських візитів до Львова у 1851, 1855, 1880, 1894 та 1903 роках.

Незважаючи на те, що у Львові мешкали три різні національні спільноти з різними інтересами, образ Франца Йосифа був приблизно однаковим для поляків, євреїв та українців. Кожна з цих груп мала за що дякувати цісарю: євреї – за емансипацію, українці – за скасування панщини, поляки – за автономію для Галичини, яка за цей час перетворилася з глухої провінції на «найвільнішу частину розділеної Польщі».

Про сам механізм формування образу монарха через ритуали, а також про роль церемоній для укріплення влади написана книга «*The pomp and politics of patriotism: imperial celebrations in Habsburg Austria, 1848–1916*»². Ця та інші³ роботи Данієля Уновського відображають принципове розуміння процесів. Що ж стосується львівської історії Франца Йосифа, то вона відображена в статті М. Осередчука «Львів – Відень у кінці XIX – початку XX століття: візити представників Габсбурзької династії до Львова та їх відображення у пресі»⁴ та в ряді публіцистичних робіт⁵. Які, однак, не дають комплексної картини формування й трансформації образу цісаря у Львові в другій половині XIX – на початку XX століття. Образу, який пережив дві світові війни, радянський період, і продовжує існувати до сьогодні. Тому може скластися хибне враження, ніби цей образ був єдиним та незмінним протягом всієї історії. І начебто не існувало суперечностей між

² D. Unowsky, *The pomp and politics of patriotism: imperial celebrations in Habsburg Austria, 1848–1916*, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana, 2005, 270 p.

³ *The Limits of Loyalty: Imperial Symbolism, Popular Allegiances, and State Patriotism in the Late Habsburg Monarchy*, Laurence Cole, Daniel L. Unowsky (eds.), New York, Oxford: Berghahn Books, 2009, 246 p.

⁴ М. Осередчук, Львів – Відень у кінці XIX – початку XX століття: візити представників Габсбурзької династії до Львова та їх відображення у пресі, Архіви України, Вип. 4 (286), 2013, s. 93–110.

⁵ І. Гор, Візит Найяснішого цісаря. 120-та річниця приїзду Франца Йосифа I до Львова [онлайн], Поступ, 2000, Режим доступу: http://postup.brama.com/000912/151_9_1.html; В. Гуменний, Як цісар у Львові гостював [онлайн], Фотографії старого Львова, 2016, Режим доступу: <https://photo-lviv.in.ua/yak-tsisar-u-lvovi-hostyuvav/>; Д. Мандзюк, Жебраків вивезли з міста на таку відстань, щоб за три дні пішки не дійшли назад [онлайн], Газета по-українськи, 2010, Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/history-journal/_zebrakiv-vivezli-z-mista-na-taku-vidstan-schob-za-tri-dni-pishki-ne-dijshli-nazad/354212.

національними прагненнями та лояльністю до імператора, які ще слід було подолати на шляху до формування віри в «доброго цісаря для всіх народів».

Спочатку цісар постав перед своїми підданими як успішний воєначальник, після придушення «Весни народів». Цей же образ підтримувався і тоді, коли Австрія готувалася до гіпотетичної війни з Росією. Все змінилося після ліберальних реформ та конституційного компромісу, після чого імператор став гарантом прав і свобод. На початку ХХ століття, попри те, що національні амбіції поляків та українців сягнули свого максимуму і теоретично мали би слабко узгоджуватися з лояльністю до імперії, постать Франца Йосифа, і навіть сентименти до нього особисто, стали тим цементуючим фактором, який утримував державу в цілісності.

Очевидно, що ці образи не формувалися спонтанно. Існувала ціла система ритуалів і практик, через які цісар протягом більше ніж 60 років являв себе підданим. Його ролі були розписані до дрібниць, тому не важко було побачити у Франці Йосифі «трудоголіка», «бюрократа» чи «щедрого мецената», коли цього вимагала ситуація.

1851 рік – переможець на чолі армії та імперських чиновників

Цього року імператор вперше побував у Львові, з'являючись на публіці у військовому мундирі, верхи на коні чи сидячи у відкритій кареті. На чолі восьмитисячної армії, в супроводі 140 віденських придворних та чиновників, зупиняючись по дорозі для інспектування фортець, він ночував виключно в адміністративних будівлях. А для його зустрічі у Львові звели тріумфальну арку. Будівлі, де він бував, ні в якому разі не мали належати аристократам. І повинні були мати великий балкон, з якого цісар міг вітати натовпи щасливих підданих – передовсім селян, яких Відень звільнив від сваволі тих самих аристократів, скасувавши панщину.

Все це доводило, що новий імператор в своїй владі є повністю незалежним від якихось місцевих еліт. Цісар покладався виключно на військо та державний апарат. І це демонстрував, серед іншого, спосіб його в'їзду до міста.

Урядова преса детально описувала перебіг приїзду, адже це був ще й спосіб «долучити» до події численних читачів. З цих повідомлень можна відтворити програму візиту⁶. Про в'їзд до Львова 16 жовтня 1851 року

⁶ *Przegląd*, „*Gazeta Lwowska*”, 1851, nr 232, s. 1; nr 237, s. 1–2; nr 240, s. 1–2; nr 241, s. 1–2; nr 242, s. 1–2; nr 243, s. 1–2; nr 245, s. 1–2; nr 246, s. 1–2; nr 247, s. 1–2; nr 248, s. 1;

сповістив 101 залп із гармат, розташованих на Замковій горі. Спочатку, ще перед міською Рогаткою на сучасній вулиці Городоцькій, цісаря зустрічали офіцери полків, розташованих у Львові. Біля Рогатки – військовий комендант міста. І аж у третю чергу, біля першої тріумфальної арки на Городоцькій – цивільні чиновники. Четверта зупинка – зустріч з крайовим намісником і комендантом, – відбулася біля казарм Фердинанда. Звідси до будівлі намісництва через усе місто вишикувались солдати, формуючи коридор для високопоставленого гостя. Цю останню частину дороги Франц Йосиф подолав верхи на коні, вітаючи підданих. На площі Фердинанда (сучасній Міцкевича) була споруджена друга тріумфальна арка, де імператору урочисто передали символічні ключі від Львова. Фінальним акордом такого «тріумфу полководця» став військовий парад перед будинком намісництва.

Друге важливе повідомлення для підданих, яке цісар транслював своїм перебуванням у Львові, було те, що він надзвичайно працездатний. Більшість часу тривали інспекційні відвідини різних установ, знову ж таки – передовсім воєнного призначення (казарм, шпиталів тощо). Для обідів, на яких він майже не торкався їжі, а також прийомів і балів, практично не залишалося часу. Та й саме перебування Франца Йосифа на таких заходах мало скидалося на розвагу, а радше на ту саму інспекцію. Тим більше, що присутні на них аристократи і так мали відчувати неабияке полегшення від того, що він не проігнорував їхні ініціативи.

Ще одна «роль», яку Франц Йосиф виконував із самого початку свого правління і до кінця життя – це роль благодійника. До його карети передавали записки з проханнями, він приймав делегації, вислуховував представників різних груп та середовищ. Згодом частину цих прохань задовольняли місцеві чиновники, а іноді ще в присутності цісаря одразу оголошували розмір допомоги.

А ще імператор являв себе в ролі католицького монарха, щодня відвідуючи ранкові богослужіння, провідуючи хворих, втішаючи сиріт та убогих. Як найвищий адміністратор та верховний суддя постійно приймав відвідувачів. Віддавав шану традиціям, коли гостював у Стрілецькому товаристві, а також цікавився розвитком освіти і науки. Як той, хто «звільнив руський народ від лядської неволі», заклав наріжний камінь під будівництво українського Народного дому у Львові.

Мабуть, найбільш промовистим прикладом ідеальної режисури цісарського візиту 1851 року була «випадкова розмова» з селянином,

nr 250, s. 1; *Sprawy krajowe*, „Gazeta Lwowska”, 1851, nr 233, s. 1; nr 234, s. 1–2; nr 235, s. 1; nr 239, s. 1.

який привселюдно дякував імператору за скасування панщини, після чого останній помітно розчулився.

1855 рік – приїзд полководця на фоні можливої війни

22–24 червня 1855 року Франц Йосиф побував у Львові проїздом до Буковини; з метою проінспектувати війська. На той час тривала Кримська війна, а Відень поставив Росії вимогу вивести війська з Молдови та Валахії.

Відповідно, програма візиту була короткою, поїздка не анонсувалася, а спеціально створювати образ воєначальника, потреби не було – так диктувала сама ситуація. Тим не менше, зі статей в урядових газетах можна відтворити перебіг цієї історії⁷. Фактично, відбулося повторення основних заходів попередніх відвідин. Франц Йосиф оглянув військові заклади, казарми, шпиталі, а також фортифікації. Головними «зустрічаючими» і цього разу були військові. «Родзинкою» відвідин став загальний огляд військової залоги за Янівською рогаткою, при чому імператор сам керував маневрами кавалерії та артилерії. Після візитів до головних установ міста (все таки цісар був не лише воєначальником, але й «головним бюрократом» та добродійцем) військові оркестри протрубили по всьому середмісті відбій – «вечірню зорю».

Цього разу змінилася роль аристократів. Це було логічно, адже напередодні гіпотетичного конфлікту з Росією краще було не акцентувати увагу на непорозуміннях із місцевою елітою. Тому цісар взяв участь в аристократичному прийомі («чаюванні») на Високому замку, а урядова преса дозволила собі писати про «шляхту» в більш компліментарному тоні, аніж попереднього разу⁸.

1880 рік – ідилія та взаєморозуміння

На момент третього візиту Франца Йосифа до Львова непорозуміння з місцевими елітами, які виникали в процесі конституційних змін у 60-х роках XIX століття, залишилися в минулому. Лейтмотив подорожі, що його просуvala місцева преса, можна описати так: цісар досягнув

⁷ *Monarchya Austriyacka. Sprawy krajowe*, „Gazeta Lwowska”, 1855, nr 135, s. 1; nr 140, s. 1; nr 141, s. 1; nr 142, s. 1; nr 143, s. 1; nr 144, s. 1; nr 145, s. 1; nr 146, s. 1; nr 148, s. 1–2; nr 151, s. 1.

⁸ *Podział czasu Jego ces. i król. Apostolskiej Mości we Lwowie dnia*, „Gazeta Lwowska”, 1855, nr 142, s. 1; nr 143, s. 1.

компромісу з польськими елітами, і цей компроміс пішов на користь місту та провінції. Це можна помітити і в тональності урядової преси⁹ і на сторінках української газети «Діло»¹⁰.

Мілітарна складова образу імператора цього разу не була головною. Хоча він з'являвся на публіці в мундирі улана або драгуна і незмінно інспектував військові об'єкти, більшість часу займали інші справи¹¹. Попри щільний графік цісар, як «головний бюрократ», постійно приймав делегації та цікавився поточним станом справ в управлінні державою. Все помітнішою ставала роль захисника народу і народів: Франц Йосиф зупиняв свій екіпаж, щоби взяти записки з проханнями (при чому збирав до сотні таких листів за одну зупинку), інспектував шпиталі і школи, відвідував храми різних конфесій¹². На час цього візиту Львів міг уже похвалитися певним прогресом, тому цісар (як прогресивний правитель) відвідував музеї та навчальні заклади. Помітно змістився акцент із намагання продемонструвати силу до спроби примирити всіх підданих¹³. Звідси увага і до аристократів, і до чиновників, і до різноманітних політиків та активістів, і до промисловців чи купців. Зате без змін залишився образ трудоголіка – імператор практично не відпочивав, не їв та не розважався, а в театр чи на бали ходив виключно для того, щоб не образити організаторів¹⁴.

Іншою важливою зміною було те, що цього разу місцева влада та організації брали участь в організації прийому, а не лише виконували вказівки Відня. Імператор дозволив підданам проявити себе. Таким чином цей візит став «найтеплішим» та найуспішнішим з точки зору тодішніх оглядачів.

Ці зміни були помітні вже на вокзалі, куди прибув потяг із імператором. Офіцери були явно не головними, адже зустрічати високого гостя приїхали намісник, сеймовий маршалок, президент міста Львова, делегати з міст і повітів краю. Але ключі від міста на фоні тріумфальної арки все ж передавали, і це видовище перетворили на справжнє шоу – з трибунами навколо, з хором, з дівчатками, які кидали квіти під ноги імператору.

⁹ *Część urzędowa*, „Gazeta Lwowska”, 1880, nr 196, s. 1.

¹⁰ Е.В. Цьсарь Франць-Іосифь І въ русской академической гимназии, „Діло”, 1880, nr 69, s. 1–2.

¹¹ *Najjaśniejszy Pan we Lwowie*, „Gazeta Lwowska”, 1880, nr 209, s. 1–3; nr 210, s. 1–2; nr 211, s. 1–3; nr 212, s. 1–3; nr 213, s. 1–3.

¹² *Program podróży Jego ces. i król. Mości Najjaśniejszego Pana do Galicyi*, „Gazeta Lwowska”, 1880, nr 190, s. 1–2.

¹³ Его Величество Цьсарь Франць Іосифь І во Львовѣ, „Діло”, 1880, nr 67, с. 1; nr 68, с. 1–3.

¹⁴ *Przygotowania do przyjęcia Najjaśniejszego Pana*, „Gazeta Lwowska”, 1880, nr 193, s. 1–2; nr 195, s. 1–2; nr 199, s. 1–2.

Замість солдат живий коридор формували члени громадянської варті – навіть тут влада дозволила місцевій еліті проявити себе і висловила таким чином свою довіру. Протягом перебування у Львові в 1880 році Франц Йосиф не лише перевіряв та урядовав, але й оглядав святкову ілюмінацію міста, а також милувався багатотисячною смолоскипною ходою під звуки спеціально складених для цього випадку кантат у виконанні польського та українського хорів¹⁵. Це вогняне шоу було набагато масштабнішим та продуманішим за попередні, коли виконавці, ймовірно, діяли суто за інструкцією¹⁶.

Реноме цісаря як благодійника вже під час попередніх візитів стимулювало місцевих аристократів і самим жертвувати кошти на суспільні потреби. А цього разу імператор навіть відвідав заклад графа Скарбека для сиріт та калік в селі Дроговиж¹⁷.

Ще одним сигналом для підданих від монарха була увага для різних верств населення – Франц Йосиф, окрім свого звичного маршруту казармами, шпиталями, школами, музеями і катедрами, відвідав також «міщанський бал» в Ратуші, Політехніку та дві синагоги¹⁸. Перелік тих, кому дозволено було особисто привітати імператора під час прийомів, теж помітно розширився. Очевидно, увага була присвячена тому, щоби не обділити увагою ані поляків, ані українців, ані євреїв. При цьому враховувалися і різні соціальні та професійні групи¹⁹.

1894 рік – Крайова виставка

Головний мотив візиту 1894 року – демонстрація успіхів краю та міста під владою Габсбургів. Ці успіхи мали демонструвати на спеціальній крайовій виставці, яка відбувалася під патронатом цісаря. Інший важливий аспект, який хотіли підкреслити – це ефект від українсько-польського компромісу, так званої Нової ери, хоча це був останній рік цієї політики.

Після урядової кризи 1890-их років Відень потребував підтримки польських політиків. Але разом із тим, намагався продемонструвати силу. Тому, порівняно із візитом 1880 року, на вулицях було більше військових. В 90-х роках XIX століття вже можна говорити про існування масової

¹⁵ Е.В. Цісарь во Львовѣ, „Діло”, 1880, nr 69, s. 2; nr 70, s. 1; nr 71, s. 2–3.

¹⁶ *Przygotowania do przyjęcia w Stolicy i kraju*, „Gazeta Lwowska”, 1880, nr 201, s. 2–3; nr 204, s. 3; nr 207, s. 3; nr 208, s. 2.

¹⁷ «Привѣтъ цѣсаря» через красового Маршалка, „Діло”, 1880, nr 69, s. 1.

¹⁸ *W przededniu Odwiedzin Monarszych*, „Gazeta Lwowska”, 1880, nr 200, s. 1–2.

¹⁹ Цісарь Франць-Іосифъ покровитель убогих, „Діло”, 1880, nr 68, s. 3–4

політики, отже цісарю важливо було демонструвати і свою увагу до простого народу.

Незвичною була і свита імператора – з ним цього разу приїхали міністри уряду, які за час перебування у Львові проводили робочі зустрічі та наради²⁰.

Це все, звісно, вплинуло на перебіг візиту, який як завжди був сповнений символами, натяками та знаками. Наприклад, першими, хто удостоївся привітання імператора, були австрійські офіцери. Однак, коли в намісництві приймали делегації, то тут уже першою була група «польської шляхти», яка до цього ніколи такої честі не мала²¹. А ще цього разу цісар відвідував маєтки аристократів. Далі була серія візитів на виставку та різними об'єктами, які цісар інспектував, але особливо впадає у вічі один епізод, занадто ідеальний, щоб не бути зрежисованим²².

На виставці, коли там у черговий раз перебував Франц Йосиф, його зустріла група селян із Жовківського повіту. Війт села Крехів українською мовою привітав цісаря, розповів йому про братерство з поляками і про те, як добре, що імперія гарантує свободу такій простій людині, як він. Цісар спитав, чи служив цей війт в армії, і отримав ствердну відповідь – війт служив у 30-му полку піхоти. Це була не просто ідилічна картина зустрічі турботливого правителя зі щасливим підданим. Це можна вважати посланням аристократії, яка, хоч і змогла впливати на Відень через парламент, не мала такої підтримки серед селян-солдатів²³.

1903 рік – у гості на 4 години

Останній візит був найкоротшим та не інспекційним. Інспектував Франц Йосиф військові маневри біля села Комарно, а до Львова приїхав наче «на гостину»²⁴. Політична ситуація була складною, українсько-польське протистояння уже вилилося і в сільськогосподарській страйк, і у заворушення в Університеті. Відповідно, українці і поляки змагалися в тому, щоб показати себе імператору²⁵, повністю ігноруючи симво-

²⁰ *Głosy prasy wiedeńskiej o pobycie Najjaśniejszego Pana we Lwowie*, „Gazeta Lwowska”, 1894, nr 209, s. 1–3.

²¹ *Przygotowania na przyjęcie Najjaśniejszego Pana*, „Gazeta Lwowska”, 1894, nr 200, s. 1–2; nr 201, s. 2; nr 202, s. 1–2; nr 203, s. 2; nr 204, s. 1–2; nr 205, s. 1–2.

²² *Najjaśniejszy Pan we Lwowie*, „Gazeta Lwowska”, 1894, nr 206, s. 1–4; nr 207, s. 1–3; nr 208, s. 1–3.

²³ *Przyjazd Monarchy*, „Gazeta Lwowska”, 1894, nr 206, s. 3–5.

²⁴ *Cesarz Franciszek Józef I we Lwowie*, „Kuryer Lwowski”, 1903, nr 255, s. 1–2.

²⁵ *Przygotowania na przyjazd Najj. Pana*, „Gazeta Lwowska”, 1903, nr 209, s. 3–4.

ліку одні одних і відмежовуючись на вулицях²⁶. А наявність немало асортименту неурядових газет дозволяє подивитися на ситуацію під різними кутами зору²⁷.

Наче гасячи цю пожежу, Франц Йосиф відвідав (українську) церкву Юра, (польську) Латинську катедру, а тоді приїхав до намісництва, де приймав делегації²⁸. Особлива увага цього разу була звернена на прохання від простих людей на вулиці²⁹. Дорогою на вокзал цісар кілька разів зупиняв екіпаж, щоб взяти записки, наказував навіть піднімати ті, які падали на землю³⁰. Прохання збирав і намісник, який його супроводжував³¹.

І знову не обійшлося без милої сцени спонтанної народної любові. Конверт із запискою тримала восьмирічна дівчинка, але ніхто не звертав на неї увагу. Лише цісар її побачив, зупинив карету, особисто взяв конверт, а дитина, «розчулившись, заплакала»³².

Всі ці візити, ритуали яких були відточені до дрібниць, детально описувалися у пресі. Поруч з іншими повідомленнями про життя монарха це формувало образ цісаря Франца Йосифа протягом більш ніж шести десятків років. При чому навіть серед тих, хто його ніколи не бачив, зате черпав інформацію з газет. Результат «закріплювався» як мінімум тричі на рік, коли святковими богослужіннями та парадами відзначали день народження, іменини і річниці коронації імператора.

І не просто імператора, а «визволителя», за правління якого величезні маси народу отримали громадянські права і покращили свій рівень добробуту. До цього варто додати і особисту непросту історію Франца Йосифа, його сімейні трагедії – це викликало емпатію. А якщо врахувати, що протягом правління Франца Йосифа виросло два покоління підданих і підросло третє, образ «доброго батька» та «щедрого благодійника», який все більше витісняв образи «переможця» чи «головного бюрократа», просто не міг не закріпитися.

Підважити цей культ могло поширення модерних ідеологій – націоналізму та соціалізму, які за своєю суттю не могли нескінченно існувати в рамках імперії. Невідомо, чим би закінчилося таке протистояння, адже Франц Йосиф не дожив до «фіналу». Однак за часів його правління підданам доволі легко вдавалося поєднувати лояльність до свого монарха

²⁶ *Cesarz we Lwowie*, „Kuryer Lwowski”, 1903, nr 253, s. 2–3.

²⁷ *Witaj nam, witaj miły Gospodynie!*, „Wiek Nowy”, 1903, nr 663, s. 2.

²⁸ *Cesarz we Lwowie*, „Wiek Nowy”, 1903, nr 663, s. 5–6.

²⁹ *W przededniu przyjazdu Monarchy*, „Gazeta Lwowska”, 1903, nr 209, s. 2–3.

³⁰ *Echa z pobytu Najjaśniejszego Pana we Lwowie*, „Gazeta Lwowska”, 1903, nr 210, s. 3.

³¹ *Najjaśniejszy Pan w Galicyi*, „Gazeta Lwowska”, 1903, nr 209, s. 1–2.

³² *Pobyt cesarza we Lwowie*, „Kuryer Lwowski”, 1903, nr 254, s. 3.

з лояльністю до своєї нації. Тому припущення про те, що сама постать Франца Йосифа цементувала імперію, видається правдоподібною.

У довгостроковій перспективі культ «доброго цесаря Франца Йосифа» породив ностальгію, відлуння якої можна спостерігати й досі. При чому її зародки можна фіксувати уже наприкінці XIX століття. В пресі за 1894 рік, коли місто готувалося до приїзду імператора на Крайову виставку, вийшов матеріал про перший візит цесаря в 1851 році³³.

Bibliografia

Prasa

- Cesarz Franciszek Józef I we Lwowie*, „Kuryer Lwowski” 1903, nr 255, s. 1–2.
Cesarz we Lwowie, „Kuryer Lwowski” 1903, nr 253, s. 2–3.
Cesarz we Lwowie, „Wiek Nowy” 1903, nr 663, s. 5–6.
Cześć urzędowa, „Gazeta Lwowska” 1880, nr 196, s. 1.
Echa z pobytu Najjaśniejszego Pana we Lwowie, „Gazeta Lwowska” 1903, nr 210, s. 3.
Głosy prasy wiedeńskiej o pobycie Najjaśniejszego Pana we Lwowie, „Gazeta Lwowska” 1894, nr 209, s. 1–3.
Monarchya Austriacka. Sprawy krajowe, „Gazeta Lwowska” 1855, nr 135, s. 1; nr 140, s. 1; nr 141, s. 1; nr 142, s. 1; nr 143, s. 1; nr 144, s. 1; nr 145, s. 1; nr 146, s. 1; nr 148, s. 1–2; nr 151, s. 1.
Najjaśniejszy Pan w Galicyi. Wspomnienie z roku 1851, „Gazeta Lwowska” 1894, nr 207, s. 1.
Najjaśniejszy Pan w Galicyi, „Gazeta Lwowska” 1903, nr 209, s. 1–2.
Najjaśniejszy Pan we Lwowie, „Gazeta Lwowska” 1880, nr 209, s. 1–3; nr 210, s. 1–2; nr 211, s. 1–3; nr 212, s. 1–3; nr 213, s. 1–3.
Najjaśniejszy Pan we Lwowie, „Gazeta Lwowska” 1894, nr 206, s. 1–4; nr 207, s. 1–3; nr 208, s. 1–3.
Pobyt cesarza we Lwowie, „Kuryer Lwowski” 1903, nr 254, s. 3.
Podział czasu Jego ces. i król. Apostolskiej Mości we Lwowie dnia, „Gazeta Lwowska” 1855, nr 142, s. 1; nr 143, s. 1.
Program podróży Jego ces. i król. Mości Najjaśniejszego Pana do Galicyi, „Gazeta Lwowska” 1880, nr 190, s. 1–2.
Przegląd, „Gazeta Lwowska” 1851, nr 232, s. 1; nr 237, s. 1–2; nr 240, s. 1–2; nr 241, s. 1–2; nr 242, s. 1–2; nr 243, s. 1–2; nr 245, s. 1–2; nr 246, s. 1–2; nr 247, s. 1–2; nr 248, s. 1; nr 250, s. 1.
Przygotowania do przyjęcia Najjaśniejszego Pana, „Gazeta Lwowska” 1880, nr 193, s. 1–2; nr 195, s. 1–2; nr 199, s. 1–2.
Przygotowania do przyjęcia w Stolicy i kraju, „Gazeta Lwowska” 1880, nr 201, s. 2–3; nr 204, s. 3; nr 207, s. 3; nr 208, s. 2.
Przygotowania na przyjazd Najj. Pana, „Gazeta Lwowska” 1903, nr 209, s. 3–4.

³³ *Najjaśniejszy Pan w Galicyi. Wspomnienie z roku 1851*, „Gazeta Lwowska”, 1894, nr 207, s. 1.

- Przygotowania na przyjęcie Najjaśniejszego Pana*, „Gazeta Lwowska” 1894, nr 200, s. 1–2; nr 201, s. 2; nr 202, s. 1–2; nr 203, s. 2; nr 204, s. 1–2; nr 205, s. 1–2.
- Przyjazd Monarchy*, „Gazeta Lwowska” 1894, nr 206, s. 3–5.
- Sprawy krajowe*, „Gazeta Lwowska” 1851, nr 233, s. 1; nr 234, s. 1–2; nr 235, s. 1; nr 239, s. 1.
- W przededniu odwiedzin Monarszych*, „Gazeta Lwowska” 1880, nr 200, s. 1–2.
- W przededniu przyjazdu Monarchy*, „Gazeta Lwowska” 1903, nr 209, s. 2–3.
- „Witaj nam, witaj miły Gospodynie!”, „Wiek Nowy” 1903, nr 663, s. 2.
- Y.V. Tsisar vo L'vovi* [H.M. Caesar in Lviv], „Dilo” – „Deed” 1880, nr 69, p. 2; nr 70, p. 1; nr 71, p. 2–3 [in Ukrainian].
- Y.V. Tsisar Frants Yosyf I v ruskoj akademichnoi hymnazii* [H.M. Caesar Franz Josef I in ruthenian academic gymnasium], „Dilo” – „Deed” 1880, nr 69, p. 1–2 [in Ukrainian].
- Yeho Vekychestvo Tsisar Frants Iosyf I vo L'vovi* [His Majesty Caesar Franz Josef I in Lviv], „Dilo” – „Deed” 1880, nr 67, p. 1, nr 68, p. 1–3 [in Ukrainian].
- Pryvit tsisaria cherez rhaievoho Marshalka* [“Caesar’s greeting” by regional speaker of the Diet], „Dilo” – „Deed” 1880, nr 69, p. 1 [in Ukrainian].
- Tsisar Frants Yosyf pokrovytel' ubohykh* [Caesar Franz Josef – patron of the poor], „Dilo” – „Deed” 1880, nr 68, p. 3–4 [in Ukrainian].

Opracowania

- Hor I., *Vizyt Naiiasnishoho tsisaria. 120-ta rachnetsia pryizdu Frantsa Yosyfa I do L'vova* [Visit of the Emperor. 120th anniversary of the arrival of Franz Joseph I in Lviv (in Ukrainian)] Postup [Progress], 2000, Available from: http://postup.brama.com/000912/151_9_1.html [accessed: 30.11.2020], [in Ukrainian].
- Humennyi V., *Yak Tsisar u L'vovi hostiuvav* [How the emperor visited Lviv (in Ukrainian)], Fotohrafii staroho L'vova – [Old Lviv Photos], 2016, Available from: <https://photo-lviv.in.ua/yak-tsisar-u-lvovi-hostiuvav/> [accessed: 30.11.2020], [in Ukrainian].
- Kis' N., *Tsisar prybuvaie! Vizyty Frantsa Yosyfa do L'vova* [The Emperor is coming! Franz Joseph's Visits to Lviv (in Ukrainian)], Center for Urban History. Lviv Interactive, 2020, Available from: <https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/kaiser-visits/> [accessed: 30.11.2020], [in Ukrainian].
- Mandziuk D., *Zhebrakiv vyvezly z mista na taku vidstan', shchob za try dni pishky ne diishly nazad* [The beggars were taken out of the city at such a distance that in three days they could not walk back (in Ukrainian)], Hazeta po-ukrains'ky – [Newspaper in Ukrainian], 2010, Available from: https://gazeta.ua/articles/history-journal/_zebrakiv-vivezli-z-mistana-taku-vidstan-schob-za-tri-dni-pishki-ne-dijshli-nazad/354212 [accessed: 30.11.2020], [in Ukrainian].
- Oseredchuk M., *L'viv – Viden' u kintsi XIX – na pochatku XX stolittia: vizyty predstavnykiv Habsburz'koi dynastii do L'vova ta yikh vidobrazhennia u presi*. [Lviv – Vienna in the late 19th and early 20th centuries: visits of representatives of the Habsburg dynasty to Lviv and its reflection in the press (in Ukrainian)], 2013, Arkhivy Ukrainy – [Archives of Ukraine], Vyp. 4 (286). 93–110 [in Ukrainian].
- The Limits of Loyalty: Imperial Symbolism, Popular Allegiances, and State Patriotism in the Late Habsburg Monarchy*, Laurence Cole, Daniel L. Unowsky (eds.), New York, Oxford: Berghahn Books, 2009, 246 p.
- Unowsky D., *The pomp and politics of patriotism: imperial celebrations in Habsburg Austria, 1848–1916*, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana, 2005, 270 p.

“Our Emperor”. The image of Franz Joseph in the Lviv press. Evolution from “the rebel victor” of the 1850s to “the good father” of the early 20th century

Summary

The article analyzes the changes in the image of Emperor Franz Joseph I as depicted in the local Lviv press. The visits of Franz Joseph to Lviv serve as a reference point for this analysis. There were five visits in total, which allow tracing the transformation of the monarch from an absolute ruler in the mid-19th century to the “father figure” at the beginning of the 20th century. The text highlights how economic and technological progress, liberal reforms, emancipation, the development of national projects by Ukrainians and Poles, as well as other achievements of the second half of the 19th century, influenced the personal history of the emperor. Even in times of growing nationalism, he personified the state and the homeland – the land ruled by the Habsburgs.

Keywords: Franz Joseph, emperor, visit, ritual, image